

ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧੁ ਨ ਪਰੈ।

(ਭਾਈ ਮਾਲਿਕ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਾਲੀ)

“ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ” ਜਾਂ “ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ” ਅਥਵਾ “ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ” ਇਸ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਵੀ ਇਲਾਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪਰੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਛਿਪਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਅਮੋਲ ਗੁੱਝਾ ਖਜਾਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸਮੇਟੀਆ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਭੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਖੋਲ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਕਤੀ “ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧੁ ਨ ਪਰੈ” ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਦੇ ਦੀ ਤੀਜੀ ਪੰਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਬੰਧੁ ਅਤੇ ਨ (ਨੰਨੇ) ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੁੜਤ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੰਕਤੀ ਦੇ ਗਲਤ ਅਰਥ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਨ ‘ਧ’ ਥੱਲੇ ਔਂਕੜ ਉਚਾਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਬੰਧੁ ਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਬੰਧਨ ਪੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਬੰਧੁ ਅਤੇ ਨ (ਨੰਨੇ) ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਪਾਠ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਮਾਣਾ ਜੇਹਾ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦਾ ਸਦਕਾ, ਜਤਨ ਥੱਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਉਚਾਰਨ ਨਿਯਮ:-

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਲੱਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬੱਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜਿੱਥੇ ਭੀ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਨਾਲ ਜੁੜਤ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ ਥੱਲੇ ਭੀ ਔਂਕੜ ਲੱਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਸ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਠੀਕ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਅਮੁਲ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਮੱਥੇ ਥੱਲੇ ਔਂਕੜ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ ਪਰ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਗੁਰਵਾਕ:

(ੳ) ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ॥ (ਜਪੁ ਜੀ)

(ਅ) ਮੰਦੇ ਅਮਲ ਕਰੇਦਿਆ ਏਹ ਸਜਾਇ ਤਿਨਾਹ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੮੦)

ਹੁਣ ਥੱਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਦਛੇਦ ਅਤੇ ਜੁੜਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਹੀ ਅਰਥ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

੧. ਰਤਨ ਅਤੇ ਰਤੁ ਨ

੧. ਰਤਨ - ਜੁੜਤ ਇਕ ਪਦ, ਅਰਥ ਹੈ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤੂ, ਵਡਮੁੱਲਾ।

- (ੳ) ਮਤਿ ਵਿਚ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਿਕ ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ॥ (ਜਪੁ ਜੀ)
 (ਅ) ਇਨ ਸੰਗਿ ਲਾਗਿ ਰਤਨ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ-੭੪੧)
੨. ਰਤੁ ਨ:- ਰਤੁ ਅਤੇ ਨੰਨਾ ਦਾ ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਰਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਖੂਨ, ਲਹੂ, ਰਕਤ ਆਦਿ।
 (ੳ) ਜਿਉ ਤਨੁ ਕੋਲੁ ਪੀੜੀਐ ਰਤੁ ਨ ਭੋਰੀ ਡੋਹਿ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੪)
 (ਅ) ਜੋ ਸਹ ਰਤੇ ਆਪਣੇ ਤਿਨ ਤਨੁ ਲੋਭ ਰਤੁ ਨ ਹੋਇ॥ (ਪੰਨਾ -੧੩੮੦)

੨. ਜਮੁਨ ਅਤੇ ਜਮੁ ਨ

੧. ਜਮੁਨ - ਜੁੜਤ ਰੂਪ ਉਚਾਰਨ, ਔਕੜ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਹੈ ਜਮੁਨਾ ਨਦੀ।
 (ੳ) ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ॥ (ਪੰਨਾ-੩੨੭)
 (ਅ) ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਨ ਕੀਆ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੧੬)
੨. ਜਮੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ ਜਮੁ ਅਤੇ ਨੰਨਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਰਥ ਹੈ, ਜਮੁ - ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਜਾਂ ਜਮਦੂਤ ਅਤੇ ਨ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ।
 (ੳ) ਜਮ ਨੁ ਛੋਡੈ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੪੬)
 (ਅ) ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਬੁਧਿ ਕਉ ਜਮੁ ਨ ਕਰੈ ਤਿਸਕਾਰ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੭੧)

੩. ਦਰਸਨ ਅਤੇ ਦਰਸੁ ਨ

੧. ਦਰਸਨ:- ਜੁੜਤ ਪਦ ਅਰਥ ਹੈ ਦਰਸ਼ਨ, ਦੇਖਨਾ, ਪੇਖਨਾ।
 (ੳ) ਦਰਸਨ ਦੇਖੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੭੩੮)
 (ਅ) ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ॥ (ਪੰਨਾ-੭੪੯)
- ਦਰਸੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਹੈ ਦਰਸਨ ਨ ਕਰਨਾ, ਨ ਦੇਖਨਾ।
 (ੳ) ਸਾਧ ਜਨਾ ਕਾ ਦਰਸੁ ਨ ਡੀਠਾ॥ (ਪੰਨਾ-੭੩੮)
 (ਅ) ਜਬ ਲਗੁ ਦਰਸੁ ਨ ਹੋਇ ਕਿਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵੀਐ ਰਾਮ॥ (ਪੰਨਾ ੧੧੧੩)

੪. ਰਾਜਨ ਅਤੇ ਰਾਜੁ ਨ

੧. ਰਾਜਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ, ਅਰਥ ਰਾਜਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਹੁਕਮਰਾਨ।
 (ੳ) ਰਾਜਨ ਕਉਨ ਤੁਮਾਰੇ ਆਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੦੫)
 (ਅ) ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂ ਰਾਜਾ ਕਹੀਐ॥ (ਪੰਨਾ-੪੦੭)
੨. ਰਾਜੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ।
 (ੳ) ਰਾਜੁ ਨ ਚਾਹਉ ਮੁਕਤਿ ਨਾ ਚਾਹਉ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੪)
 (ਅ) ਐਸਾ ਰਾਜੁ ਨ ਕਿਤੈ ਕਾਜਿ ਜਿਤੁ ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਇ॥

੫. ਮਗਨ ਅਤੇ ਮਗੁ ਨ

੧. ਮਗਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ ਅਰਥ ਹੈ ਲਿਵ ਲੀਨ, ਮਸਤ।
 (ੳ) ਮਗਨ ਰਹਿਓ ਮਾਇਆ ਮੈ ਨਿਸਦਿਨ, ਛੁਟੀ ਨ ਮਨ ਕੀ ਕਾਈ॥ (ਪੰਨਾ-੭੧੮)

- (ਅ) ਮਗਨ ਭਇਆ ਤੇ ਸੋ ਸਚੁ ਪਾਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-੩੪੨)
 ੨. ਮਗੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਰਸਤਾ ਨ ਲਭਨਾ।
 (ੳ) ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮਗੁ ਨ ਪਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੩)
 (ਅ) ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮਗੁ ਨ ਪਾਏ॥ (ਪੰਨਾ-੨੪੪)

੬. ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਚੰਦੁ ਨ

੧. ਚੰਦਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ, ਅਰਥ ਚੰਦ੍ਰਮਾਹ, ਚੰਦ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਦਾ ਦਰਖਤ।
 (ੳ) ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਸਭ ਚੰਦਨੁ ਹੁਈਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੩੪)
 (ਅ) ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲਿ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੯)
 ੨. ਚੰਦੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਹ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ।
 (ੳ) ਤਹ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜ ਪਉਣ ਨ ਪਾਣੀ॥ (ਪੰਨਾ-੯੭੪)

੭. ਨਾਮਨ ਅਤੇ ਨਾਮੁ ਨ

੧. ਨਾਮਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ, ਨਾਮ ਦਾ ਬਹੁਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ
 (ੳ) ਨਾਮਨ ਮਹਿ ਤੇਰੋ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮਾ॥ (ਪੰਨਾ-੫੦੭)
 ੨. ਨਾਮੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ।
 (ੳ) ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਲੀਨਾ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੨)
 (ਅ) ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਭਜਿਆ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ-੮੫੨)

੮. ਅਵਰਨ ਅਤੇ ਅਵਰੁ ਨ

੧. ਅਵਰਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ, ਅਰਥ ਹੋਰਾਂ ਤੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਤੇ।
 (ੳ) ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਨੇ॥ (ਪੰਨਾ-੩੩੨)
 ੨. ਅਵਰੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ।
 (ੳ) ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਗੁਰ ਕਉ ਵਾਰਿਆ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੬)
 (ਅ) ਏਕੋ ਵਰਤੈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥ (ਪੰਨਾ-੮੪੨)

੯. ਰਸਨ ਅਤੇ ਰਸੁ ਨ

੧. ਰਸਨ - ਜੁੜਤ ਪਦ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਰਸਨਾ, ਸਵਾਦ।
 (ੳ) ਹਿਰਦੈ ਰਸਨ ਰਸਾਏ॥ (ਪੰਨਾ-੨੭੪)
 (ਅ) ਜੈਸੇ ਮੀਨੁ ਰਸਨ ਸਾਚਿ ਬਿਨਸਿਉ॥ (ਪੰਨਾ-੮੬੨)
 (ੳ) ਹਰਿ ਗੁਣ ਰਸਨ ਬਖਾਨ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੧੯)
 ਰਸੁ ਨ:- ਪਦ ਛੇਦ ਉਚਾਰਨ, ਅਰਥ ਰਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਣਾ।
 (ੳ) ਸਾਕਤ ਮੁਏ ਦੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨ ਜਾਣਨਿ॥ (ਪੰਨਾ-੮੫੪)

ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿੱਚ 'ਜਸੁਦਾ' ਅਤੇ 'ਕਾਲਜਮੁਨ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ:

ਇਹਨਾਂ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਜਸੁਦਾ' ਦਾ ਮੱਮੇ ਥੱਲੇ ਔਂਕੜ ਸਹਿਤ ਅਤੇ 'ਕਾਲਜਮੁਨ' ਵਿਚ ਮੱਮੇ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਔਂਕੜ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਨਾਂਉ (Noun) ਹਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ:-

ਹਥੇ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਜਿਉ ਜਸੁਦਾ ਘਰਿ ਕਾਨੁ॥ (ਪੰਨਾ-੧੫)

ਜਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਘਾਰੇ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੪)

ਹੁਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਅੱਖਰ ਥੱਲੇ ਆਏ ਔਂਕੜ ਸਹਿਤ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਉਚਾਰਨ ਨਿਯਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਔਂਕੜ ਨੂੰ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜੁੜਤ ਸ਼ਬਦ:

੧. ਚਤੁਰ - ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਬਹੁ ਚਤੁਰ ਸਿਆਨੇ ਬਿਦਿਆ ਰਸਨਾ ਚਾਰ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੪)

੨. ਵਿਛੁੰਨਾ - ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਆ ਗਲਿ ਮਿਲਿਆ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ ਰਾਮ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੮)

੩. ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ - ਦੂਰਹੁ ਹੀ ਤੇ ਭਾਗਿ ਗਇਓ ਹੈ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਛੁਟਕੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਰੇ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੫)

੪. ਮਛਲੀ - ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੮)

ਚਾਰ ਜਾਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜੁੜਤ ਸ਼ਬਦ:

ਅਵਗੁਨ, ਕਰੁਣਾਮੈ, ਜਿੰਦੁੜੀਏ, ਗੁਰਮੁਖ, ਮਨਮੁਖ, ਸਨਮੁਖ, ਸਤਿਗੁਰ, ਨਿਰਗੁਣਵੰਤੜੀਏ, ਅਉਗੁਣਵੰਤੀ, ਅਨੁਰਾਗ, ਅਮੁਲਕ, ਰਖੀਸੁਰ, ਬੇਸੁਮਾਰ, ਵਿਛੁੰਨਿਆ, ਨਿਰਗੁਨ, ਸਰਗੁਨ, ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ, ਕਰੁਣਾਲਯ, ਉਤਭੁਜ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਕਰੁਣਾਪਤੇ, ਕਲਿਜੁਗ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚ ਪ੍ਰਮਾਣ: (ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਸਮਸਤੁਲ, ਤਮਾਮੁਲ, ਅਗੰਜੁਲ, ਹਿਰਾਸੁਲ, ਹਰੀਫੁਲ, ਗਨੀਮੁਲ, ਕਰੀਮੁਲ, ਜਮੀਨੁਲ, ਸਰਬੁਲ, ਨਮਸਤੁਲ, ਹਮੇਸੁਲ ਆਦਿ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਕਤੀ "ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ ਬੰਧੁ ਨ ਪਰੈ" ਵਿਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦ ਬੰਧੁ ਅਤੇ ਨ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

(ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ "ਸੂਰਾ" ਨਵੰਬਰ ੧੯੯੪)